

Ks. STANISŁAW ADAMIAK
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
xadamiak@umk.pl
ORCID orcid.org/0000-0003-1515-0194

„WYCHOWANIE MŁODZIEŻY PRZEZ MŁODZIEŻ” – W DUCHU BŁ. STEFANA WINCENTEGO FRELICHOWSKIEGO

Streszczenie

24 lutego 2024 roku odbyła się w Toruniu konferencja: „Wychowanie młodzieży przez młodzież”, z okazji 25. rocznicy beatyfikacji S.W. Frelichowskiego. W tym miejscu zostaje opisany jej przebieg i przedstawione artykuły pokonferencyjne, które zostały wydrukowane w tym numerze „Studiów Pelplińskich”.

Słowa kluczowe: S.W. Frelichowski, metoda harcerska, F. Blachnicki, Ruch Światło-Życie, wychowanie religijne

*EDUCATING THE YOUTH BY THE YOUTH
IN THE SPIRIT OF THE BLESSED STEFAN WINCENTY FRELICHOWSKI*

Abstract

On 24 February 2024, a conference “Educating Youth through Youth” was held in Torun on the occasion of the 25th anniversary of the beatification of the Blessed Stefan Wincenty Frelichowski. The paper contains a summary of the proceedings and the post-conference articles printed in this issue of “Pelplin Studies”.

Keywords: Frelichowski, scouting method, Blachnicki, Light-Life Movement, religious education

25 lat temu, 7 czerwca 1999 roku, św. Jan Paweł II ogłaszał na toruńskim lotnisku błogosławionym księdza Stefana Wincentego Frelichowskiego – patrona Wyższego Seminarium Duchownego i patrona środowisk harcerskich w Polsce. Ks. Frelichowski całą swoją młodość przeżył w wolnej Polsce. Dziś widzimy bardzo dobrze, że jeśli coś się II Rzeczypospolitej udało, to wychowanie młodzieży tak, że była gotowa za Polskę walczyć i umierać. Za Polskę i za zwykłe wartości ludzkie, tak jak Frelichowski, który zarażając się tyfusem od chorych, którymi się opiekował w Dachau, stał się męczennikiem miłości bliźniego. Jak jednak Frelichowski do tego heroizmu doszedł?

Jan Paweł II mówił 25 lat temu w Toruniu: „[Frelichowski] uczył się tajników ludzkiej duszy i dostosowywał metody duszpasterskie do potrzeb każdego spotkanego człowieka. Tę sprawność wyniósł z harcerskiej szkoły wrażliwości na potrzeby innych i stale ją rozwijał w duchu przypowieści o dobrym pasterzu, który szuka owiec zaginionych i gotów jest życie dać dla ich ocalenia”¹. Sam Frelichowski z kolei, jeszcze jako licealista, zapisał w swoim pamiętniku: „Najdziwniejszą, ale najlepszą jest idea harcerstwa: wychowanie młodzieży przez młodzież” (16 stycznia 1930)².

Gdy postanowiliśmy jako toruńskie Wyższe Seminarium Duchowne, we współpracy z Wydziałem Teologicznym UMK, uczcić rocznicę beatyfikacji księdza Frelichowskiego organizując sympozjum naukowe, inspiracją do znalezienia tematu stały się dla nas właśnie słowa naszego patrona, zacytowane na końcu poprzedniego akapitu.

Dokoła nas, w różnych środowiskach, słychać nieustanny lament nad dzisiejszym stanem edukacji i wychowania. Kręgi okołokościelne często w tym narzekaniu przodują. Tymczasem zżywanie się na „dzisiejszą młodzież” jest jednym z najstarszych i najpowszechniejszych tematów w literaturze. Już wśród zapisanych około 2000 lat przed Chrystusem pismem klinowym sumeryjskich tabliczek znajdujemy dialog o skrybie i jego nieposłusznym synu³. W związku z tym zaprosiliśmy do wspólnej refleksji przedstawicieli różnych nauk humanistycznych i społecznych, w większości jakoś zaangażowanych w wychowanie młodego pokolenia. Chcieliśmy, by to spotkanie stało się miejscem wzajemnego poznania się, podzielenia doświadczeń różnych pozaszkolnych środowisk wychowawczych, pracujących głównie

¹ Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie*, Kraków 1999, s. 1053.

² S. W. Frelichowski, *Pamiętnik*, Toruń 2003, s. 24.

³ Å. Sjöberg, *Der Vater und sein missratener Sohn*, “Journal of Cuneiform Studies” 25 (1973), s. 105–169.

według modelu harcerskiego: wychowania młodzieży przez młodzież. Nie ograniczyliśmy się tu do perspektywy wyłącznie kościelnej, choć ta dominowała.

Podczas konferencji wygłoszono dziewiętnaście referatów. Wśród nich część dotyczyła bardziej teoretycznych zagadnień szeroko związanych z wychowaniem, część natomiast opisywała różne doświadczenia z konkretnych wspólnot i organizacji zajmujących się młodzieżą. Tę drugą grupę wystąpień można z kolei podzielić na zagadnienia związane z harcerstwem i z innymi grupami.

Konferencję otworzył referat mgr Marceliny Koprowskiej, doktorantki na Wydziale Historii Uniwersytetu Warszawskiego, pt. „Stworzyć warunki do harmonijnego i pełnego rozwoju człowieka w nieharmonijnych czasach. Wychowanie harcerskie w konspiracji podczas II wojny światowej”. Tematykę związaną z harcerstwem poruszali też kl. Jarosław Kuczaj SchP i kl. Kamil Tracki z toruńskiego seminarium oraz ks. Radosław Czerwiński, doktorant na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, który mówił o wyzwaniach i możliwościach związanych z integracją wartości religijnych i duchowych w programie harcerskim. Ks. dr Marek Adamczyk, rektor Wyższego Seminarium Duchownego w Radomiu i wykładowca KUL, wygłosił referat o relacyjnym wymiarze formacji religijnej w pedagogice Skautów Europy, których duszpasterzem krajowym był w latach 2010–2016. O formacji wzorującej się na ideałach harcerskich mówił też o. Paweł Orzeł CSsR, doktorant na Wydziale Teologicznym UMK, duszpasterz Skautów Króla.

Wystąpienia związane z organizacjami nieharcerskimi w większości miały charakter podzielenia się własnymi doświadczeniami prelegentów. Dr hab. Barbara Bibik, prof. UMK, omówiła program pomocy dla zdolnej młodzieży Krajowego Funduszu na rzecz Dzieci. Maria Rzepka, studentka Kolegium Międzydziedzinowych Studiów Humanistycznych Uniwersytetu Warszawskiego opisała działania Sekcji Rodzin warszawskiego Klubu Inteligencji Katolickiej. Jakub Trendowicz, student Wydziału Teologicznego UMK mówił o służbie liturgicznej jako o środowisku formacyjnym, a kl. Radosław Figurski z Torunia o Ruchu Światło-Życie. Dr Jan Wołkowski z Laboratorium Jana Pawła II przy Wydziale Teologicznym UMK zaprezentował działania Kuźni Młodych Liderów prowadzonej przez to Laboratorium. Kl. Paweł Lange z Torunia opisywał Sodalicję Mariańską – organizację dziś mało znaną, która jednak odegrała w życiu bł. Stefana Wincentego Frelichowskiego rolę porównywalną do harcerstwa, albo nawet od niego większą. Wreszcie ks. dr Jan Dohnalik z Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW, w latach 2011–2022 kanclerz Kurii Biskupiej Ordynariatu Polowego, zastanawiał się na temat „Czy można wychować żołnierza?”.

Wystąpienia bardziej „teoretyczne”, mniej związane z doświadczeniem harcerstwa lub innych ruchów i organizacji, nie były jednak oderwane od dzisiejszej rzeczywistości i konkretnych przykładów. Ponieważ podstawowym środowiskiem wychowawczym jest rodzina, o jej funkcjonowaniu i współpracy z organizacjami

wychowawczymi opowiadał Wincenty Pipka, dyrektor Działu Komunikacji i koordynator Programu Karta Dużej Rodziny w Związku Dużych Rodzin TrzyPlus, który odnosił się też do modnego dziś zagadnienia coachingu. Kl. Kamil Hume z Torunia próbował zdiagnozować różne subkultury panujące wśród współczesnej młodzieży, kl. Mikołaj Kot, również z Torunia, doszukiwał się opisów wychowania młodzieży przez młodzież w arcydziełach literatury pięknej, podczas gdy ks. Michał Kłosowski zastanawiał się, jak ideał wychowania młodzieży przez młodzież oceniliby św. Tomasz z Akwinu. S. dr Estera Elwira Balcer ISSM z Akademii Jagiellońskiej w Toruniu mówiła o roli autoformacji w budowaniu tożsamości, podczas gdy Konstanty Pilawa, redaktor Klubu Jagiellońskiego opisywał „siedem wielkich nieprawd, które sprawiają, że jesteśmy nieszczęśliwi”, krytycznie odnosząc się do niektórych modnych obecnie koncepcji psychologicznych⁴.

Wystąpieniem prelegentów towarzyszyły ożywione dyskusje. Zarówno w referatach, jak i w pytaniach i komentarzach wybrzmiewały szczególnie dwa wątki. Oba można przedstawić przy pomocy fragmentów tytułów dwóch z wystąpień. Po pierwsze: „Kształtowanie dzielności w świecie pełnym wygody”. Tak Maria Rzepka zatytułowała opis działań Sekcji Młodych warszawskiego KIK-u, przedstawiając różne działania wyrывая młodzież ze strefy komfortu, choćby przez trudy pieszych wędrówek. Wspominana przez nią „dzielność” jest jednym z tłumaczeń greckiej *arete*, czyli cnoty, do kształtowania której zachęcali wielcy filozofowie i teologowie, m.in. przywoływany w kilku innych referatach św. Tomasz z Akwinu. Dzisiejszy świat, „pełen wygody”, utrudnia zdobywanie tradycyjnych sprawności etycznych, gdyż wiąże się to z wyrzeczeniem wspomianej wygody, choćby podjęcie różnych trudów i oderwanie się od wszechobecnej rzeczywistości cyfrowej (o zagrożeniach stąd płynących też wspomniano na sympozjum wielokrotnie).

Prof. Barbara Bibik, współodpowiedzialna za program „Zdolni” Krajowego Funduszu na rzecz Dzieci, umieściła z kolei w tytule swojego wystąpienia zdanie: „Wolimy rozmawiać niż spać”, zaczerpnięte ze sprawozdania jednego z uczestników organizowanych przez Fundusz obozów. W tym stwierdzeniu zawiera się rada, w jaki sposób można młodzieży przekazać, że „dzielność” jest bardziej atrakcyjna niż „wygody”, w tym te cyfrowe: przez tworzenie relacji i więzi międzyosobowych w świecie rzeczywistym. Niezastąpionym narzędziem jest tu rozmowa, zwłaszcza jeśli dokonuje się między osobami, których nie dzieli zbyt duża różnica wieku lub mają jakąś wspólną bazę doświadczeń. Dlatego też jako wychowawcy z reguły bardzo dobrze sprawdzają się ci, którzy sami przeszli przez formację w danym miejscu; jedną z zalet takich osób jest świadomość celów danej

⁴ Zob. K. Pilawa, *Siedem wielkich nieprawd, które sprawiają, że jesteśmy nieszczęśliwi*, „Pressje” 2023, teka 63, s. 30–37.

organizacji i umiejętność odróżniania spraw zasadniczych od drugorzędnych w kwestiach regulaminowych.

Spora część wystąpień miała charakter bardziej świadectwa osobistych doświadczeń niż referatów naukowych, z kolei inne przedstawiały badania opublikowane już w innych miejscach. Niemniej jednak możemy w tym miejscu zaprezentować niewielki blok publikacji pokonferencyjnych, prezentujący dość szeroki przekrój zagadnień. Reprezentowani są w nim też autorzy na różnych stopniach rozwoju naukowego: student, doktorant i doktor.

Pierwszy z prezentowanych tekstów to krótka prezentacja dziejów Sodalicji Mariańskiej pióra kleryka Pawła Langego. Jak już wspomniano wcześniej, to przedłożenie miało charakter w dużej mierze historyczny, jest jednak ważne choćby z uwagi na rolę, którą Sodalicja odegrała w życiu bł. Stefana Frelichowskiego.

Drugi artykuł w tym cyklu został napisany przez o. Pawła Orła CSsR, doktora na Wydziale Teologicznym UMK oraz duszpasterza służby liturgicznej i Skautów Króla przy toruńskiej parafii pw. św. Józefa. Autor przedstawia formację Skautów Króla, nawiązującą do ideałów skautingowych Baden-Powella, równocześnie zaś dużo mocniej angażującą w proces wychowawczy rodziców, kładącą też większy nacisk na kwestie religijne. W odniesieniu zarówno do metod harcerskich, jak i do roli służby liturgicznej, powraca tu postać ks. Franciszka Blachnickiego, przywoływanego też wielokrotnie podczas naszego sympozjum, jako wzór integracji metody harcerskiej oraz rozwoju dojrzałości chrześcijańskiej i tożsamości katolickiej.

Ostatni z prezentowanych artykułów jest dziełem ks. Marka Adamczyka. Autor jest doktorem socjologii i odnosi się najpierw do teorii z tej dziedziny nauki. Polemizując ze zbyt daleko idącymi wnioskami płynącymi z teorii socjalizacji grupowej Judith Rich Harris, zaznacza jednak, że dobrze uwypukla ona daleko idące znaczenie grupy rówieśniczej w wychowaniu. Następnie ks. Adamczyk pokazuje na przykładzie Skautów Europy, w jaki sposób związana z tym koncepcja „wychowania młodych przez młodych” może być realizowana w odniesieniu do formacji religijnej.

Nasze spotkanie odbyło się w dzień szczególny: 24 lutego 2024 roku. To dzień po rocznicy męczeńskiej śmierci księdza Frelichowskiego, a w związku z tym jego liturgicznego wspomnienia. 24 lutego kojarzy się nam teraz oczywiście także z czymś innym. 24 lutego 2022 roku chyba wszyscy przyklejeni do komputerów i telefonów komórkowych śledziliśmy informacje o nalotach na ukraińskie miasta, o rosyjskich czołgach prących na Charków, o spadochroniarzach lądujących pod Kijowem. Chwilę później zobaczyliśmy tłumy ludzi uciekających w stronę naszej granicy, a następnie byliśmy świadkami chyba największego zrywu społecznego w Polsce od czasów pierwszej Solidarności. W udzielanie pomocy zaangażowało się ochotniczo bardzo wiele osób młodych, często z różnych środowisk kościelnych i harcerskich. To właśnie młodzież, która została tam wychowana do wrażliwości

na potrzeby innych, o której Jan Paweł II mówił na toruńskim lotnisku, a o której stale przypomina nam papież Franciszek. Wydarzenia ostatnich lat, jak również wystąpienia naszych gości, pokazują więc, że okazanie osobom młodym zaufania i przekazywanie im odpowiedzialnych zadań jest jedną z najskuteczniejszych metod wychowawczych.

Bibliografia

Frelichowski, S.W., *Pamiętnik*, Toruń 2003.

Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie*, Kraków 1999.

Sjöberg, Å., *Der Vater und sein missratener Sohn*, „Journal of Cuneiform Studies” 25 (1973), s. 105–169.

Pilawa, K., *Siedem wielkich nieprawd, które sprawiają, że jesteśmy nieszczęśliwi*, „Pressje” 2023, teka 63, s. 30–37.